

Автори: Пересадько Г.О., к.е.н., доцент кафедри менеджменту ДВНЗ
«Українська академія банківської справи НБУ»

Лукаш С.М., радник директора з економічної безпеки СФНАК
«Укragролізинг»

Радченко О.В., начальник філії Сумське обласне управління ВАТ
«Ощадбанк України»

Однією з актуальних проблем виходу аграрного сектору вітчизняної економіки з кризового стану є кількісне і якісне технологічне оновлення сільськогосподарських підприємств з урахуванням загальних тенденцій науково-технічного та інноваційного розвитку. Темпи зростання технічного забезпечення не відповідають сучасним організаційно-технологічним вимогам сільськогосподарського виробництва. Забезпеченість сільськогосподарських підприємств машинами та обладнанням за останні п'ять років скоротилась на 48 %. Одним з дійових та найбільш ефективних механізмів доукомплектування машинно-тракторного парку, відтворення технічного потенціалу галузі є лізинг.

Застосування лізингових відносин в сільському господарстві України ставить низку складних питань, які потребують поглибленого наукового дослідження та практичного вирішення. В останні роки зростає науковий інтерес до проблем розвитку лізингу та лізингових відносин в різних галузях економічної діяльності, що підтверджується збільшенням числа публікацій з даної проблематики. Теоретичні та науково-методичні основи організації та розвитку лізингових відносин розглянуті в працях зарубіжних вчених, зокрема Р. Брілі, Р. Капроні, М. Міллера, С. Маєрса, С. Силинга, Р. Хігінса, В. Хойєра, Х. Шпіттлера. Запропоновані ними концепції набули розвитку в працях вітчизняних вчених та вчених країн СНД таких як: В. Андрійчука, В. Артиш, В. Васильєвої, В. Газмана, П. Гайдуцького, В. Горемикіна, О. Гриценка, М. Дем'яненка, С. Дідур, В. Іванишина, Г. Іваннікової, Ю. Ілларіонова, Н. Коваленко, О. Кругляк, Д. Лелецького, М. Лобаса, О. Ляхової, Л. Прилуцького, П. Саблука, Р. Саблука, Ю. Сосюрко, Є.Чекмаревої, В. Шпака та інших.

Беручи до уваги помітний вклад названих вчених в розробку проблем лізингових відносин, слід відзначити недостатнє опрацювання комплексу питань, пов'язаних з обґрунтуванням організаційно-економічних засад оновлення основних фондів сільськогосподарських підприємств на основі інноваційного агролізингу, який направлений на підвищення ефективності виробництва на основі його раціоналізації, поєднання інноваційної і маркетингової діяльності в напрямі ресурсо- та енергозбереження з метою посилення ринкових позицій та конкурентоспроможності підприємств аграрного сектору.

Економічна ефективність сільськогосподарського виробництва, ефективність і сезонність надходження ВП напряму залежить від її екологічності, рівня взаємодії технічного і біологічного суспільного розвитку. Тому, на нашу думку, необхідно окремо також розглядати лізингові відносини в сільському господарстві в екологічному аспекті, тобто виділення екологічно орієнтованого лізингу як одного з найбільш перспективного напряму поглиблення розвитку лізингових відносин в Україні. Отже, доцільно ввести поняття «екологоорієнтований лізинг», під яким розуміється економічний механізм інвестування технічного та технологічного оновлення сільськогосподарських підприємств на основі інноваційності, ресурсо- та енергозберігання та диференціацію його підвидів за ознакою ступеня екологічності, яка передбачає виділення таких їх видів: еколого орієнтований лізинг, помірно екологоорієнтований лізинг, потенційно екологоорієнтований лізинг, екологічно загрозовий лізинг, що дозволяє розширити сутнісну характеристику лізингу та деталізувати методичні підходи до оптимізації лізингових операцій;

Відповідно, необхідно переглянути науково-методичний підхід до оцінки економічної ефективності використання агролізингу, який, на відміну від існуючих, передбачав би врахування показників еколого-економічного ефекту при використанні еколого орієнтованої та ресурсозберігаючої техніки, отриманої на умовах лізингу порівняно з існуючою. Отже, при обрахуванні переваг застосування лізингу порівняно з іншими альтернативними джерелами фінансування:

- у випадку лізингу

$$(1 \square K)$$

$$L \square E_0 \square \sum_{t=1}^n L_t \frac{1}{(1+r)^t} + \Delta D, \quad (1)$$

де L_t - періодичний лізинговий платіж;

K_n - ставка податку на прибуток;

E_0 - попередня оплата; r - норма дисконтування;

ΔD - екологічні збитки від застосування техніки (екологічні платежі, штрафи);

t – період фінансування.

- у випадку використання банківського кредиту

$$K \square E_0 \square \sum_{t=1}^n K_t \square P_t \square P(1 \square K r)_{ht} \square A_t \square K_{t,h} \square (1SV \square r_n)^n + \Delta D, \quad (2)$$

де K_t - періодичний платіж;

P_t - сума відсотків за кредит в періоді t ;

$P_t * K_n$ - податкова пільга по відсоткам за кредит;

$A_t * K_n$ - податкова пільга на амортизацію;

$SV_n / (1+r)^n$ - величина залишкової вартості майна на кінець строку договору.

Державна підтримка інновацій в аграрній сфері, з однієї сторони, стримує розвиток ринкових відносин, а з іншої – виступає каталізатором процесу технічного переозброєння галузі. Екологічна роль держави в стимулюванні раціонального використання природних ресурсів і провадження використання ощадних технологій через розвиток лізингу як інструмента непрямої мотивації в напрямку екологізації сільськогосподарських підприємств.

Автором досліджено комплекс питань щодо формування державної політики розвитку лізингу. Враховуючи багатофункціональний прямий вплив виваженої політики на регулювання та стимулювання раціонального природокористування, автором розроблена загальна схема формування державної політики розвитку лізингу. (Рис.1).

Рис.1 Державна політика розвитку лізингу Проведено аналіз розвитку ринку лізингу в Україні, який показує, що сільське господарство є однією з найменш охоплених галузей лізинговими компаніями, тому, враховуючи переваги лізингу для сільськогосподарських підприємств, визначено ефективним напрямком розвиток державного лізингу. Визначено функцію держави та її роль в регулюванні і стимулюванні раціонального природокористування, зокрема через впровадження лізингових відносин з метою технічного та технологічного оновлення сільськогосподарських підприємств. Проведено аналіз динаміки забезпечення матеріально-технічними ресурсами сільськогосподарських підприємств України та Сумської області.

Розглянуто існуючі механізми реалізації завдань екологізації. Запропонована схема управління процесами екологізації за допомогою формування чотирьох взаємопов'язаних системних компоненти, які складають так званий „квадрат” управлінського механізму екологізації: цільові настанови, об'єкти екологізації, суб'єкти екологізації, інструменти екологізації та адаптована відповідно до земельних ресурсів. (рис. 2).

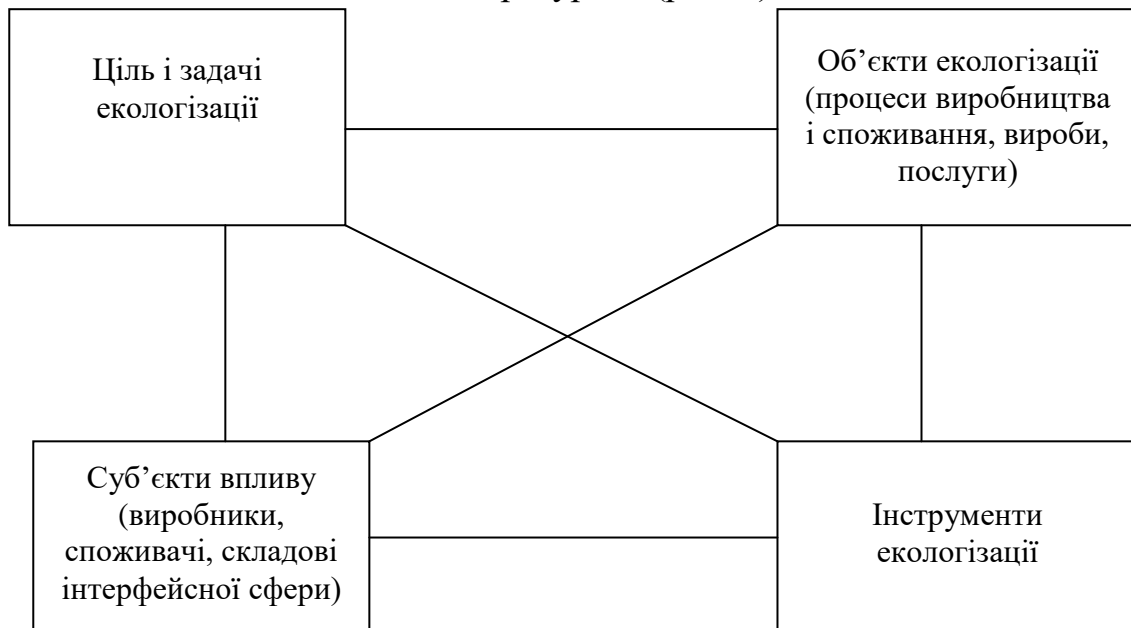

Рис. 2. Схема механізму реалізації завдань екологізації

В якості цілей екологізації визначаємо зменшення процесів, що ведуть до порушення ландшафтів (землі) та негативного впливу на рослини.кожна ціль може досягатись різними шляхами. Ми розглянемо вплив нової техніки та агротехнологій, пов'язаних з її використанням, на родючість ґрунтів та

врожайність сільськогосподарських культур, що і буде завданням екологізації за принципом максимальної ефективності, який передбачає досягнення конкретних цілей екологізації за мінімальних витрат і отриманням максимальної віддачі засобів і коштів, задіяних для вирішення поставлених задач.

Під об'єктами екологізації маються на увазі об'єкти екодеструктивного впливу, які передбачається трансформувати для досягнення цілей екологізації, а саме – нова техніка та агротехнології, пов'язані з її використанням.

Стратегії екологізації можуть класифікуватись відповідно: стратегія I – зниження необхідності в продукті; стратегія II – зміна в продукті для підвищення рівня його екологічності; стратегія III – зміна у використанні продукту для підвищення екологічності процесів споживання і утилізації відходів споживання.

Обираємо проміжну субстратегію II + III: удосконалення конструкції продуктів в напрямленні покращення їх екологічних характеристик при споживанні.

Суб'єкти впливу. Аналіз потенційно можливих суб'єктів впливу дозволяє виділити декілька груп „дійових осіб” процесу експлуатації, тобто підприємства, організації чи фізичні особи, впливаючи на яких можна досягнути цілі екологізації. По відношенню до розглядаємої проблеми екологізації земельних ресурсів вони умовно можуть бути названі: первинними, вторинними і забезпечуючими та впливаючими суб'єктами.

До первинних (безпосередніх) суб'єктів можуть бути віднесені виробники і споживачі техніки, транспортні організації, торгові організації, які здійснюють доставку продукції від виробника до споживача. Вторинні (непрямі) економічні суб'єкти – це ті, які здійснюють вплив на первинних суб'єктів та можуть сприяти прийняттю рішень останніми в напрямленні реалізації політики екологізації. В дану групу можуть бути віднесені будь-які форми об'єднання, які виконують функції наукового, інформаційного, освітнього забезпечення, в тому числі певні управлінські функції. Якщо в якості первинного суб'єктів можна розглядати заводів-виробників сільськогосподарської техніки, то вторинним суб'єктом будемо вважати, наприклад, лізингові компанії, які забезпечують пошук, доставку техніки та в ідеальному варіанті приймають участь у її розробках за побажаннями споживачів щодо покращення її якісних характеристик з урахуванням напряму екологізації.

Забезпечуючі суб'єкти формують правове чи мотиваційне поле впливу на перші дві групи. До цієї групи відносяться державні владні органи, організації територіального адміністративного управління. На наш погляд, державні лізингові програми сприятимуть більш активному оновленню матеріальнотехнічної бази аграрного сектору, зокрема, показовою є діяльність НАК

„Укראгролізинг”, в котрій Кабінет Міністрів України володіє 100 %-вим пакетом акцій.

Впливаючі суб'єкти, які можуть впливати на перші три групи, зокрема засоби масової інформації, освітні і виховні заклади та ін.

Вказані групи суб'єктів утворюють чотири кільця навколо розглядаємої проблеми (об'єкта) екологізації.

Інструменти екологізації формують мотиви для досягнення цілей екологізації. Розрізняють інструменти прямої та непрямой мотивації. Інструменти прямої мотивації орієнтовані безпосередньо на об'єкти екологізації. Інструменти вторинної мотивації орієнтуються не на показники екодеструктивної діяльності, а на продукти і послуги, які непрямомо можуть створювати умови для досягнення цілей екологізації (наприклад, обмеженням поширення певних товарів чи послуг, гарантією якості та ін.). Саме лізинг, на наш погляд, слід розглядати як одним з найбільш перспективних форм інструментів непрямой мотивації в напрямку екологізації земельних ресурсів. Даний напрям в розгляді лізингових відносин є новим, проте в сучасних умовах, на нашу думку, є таким, що відповідає дійсності. Організаційна схема розвитку державної політики в напрямку екологізації – рис.

Раніше вважалось, що удосконалення технічного й технологічного рівнів машин є справою виробників техніки, проте на сьогоднішній день лізингові компанії є основними замовниками цієї техніки, уособлюючи вимоги її споживачів. Тому саме через лізингові компанії необхідно впроваджувати стратегічним направленням в машинобудуванні інноваційну діяльність з урахуванням екологічного фактору.

Розгляд лізингу як один з найбільш перспективних форм інструментів непрямой мотивації в напрямку екологізації земельних ресурсів.

Розроблено схему забезпечення еколого-економічної окупності лізингу в сільському господарстві (Рис.3).

Запропоновано систему показників оцінки ефективності лізингу. Кожен з показників фіксується в матриці, де визначається інтегральний показник, який враховує синергійний ефект від агролізингу (Рис.4).

Рис.3. Схема забезпечення еколого-економічної окупності лізингу

Еколого-економічна ефективність лізингу нової сільськогосподарської техніки (обладнання), яка отримується замість застарілої, можна визначити використовуючи метод порівняння:

- 1) порівнюючи обсяги V (volume) виробленої продукції за використанням нової (new) та застарілої (out-of-date) сільськогосподарської техніки (відповідно V_n та V_o), при цьому економічно ефективним буде $V_n > V_o$;
- 2) порівнюючи виручку від реалізації продукції R (revenues from the sales), отриманої за використанням нової та застарілої сільськогосподарської техніки (відповідно R_n та R_o), при цьому економічно ефективним буде $R_n > R_o$;
- 3) порівнюючи валовий GP (gross profit) прибуток та чистий NP (net profit) прибуток від реалізації продукції, отриманий при

- 4) використанні нової та базової техніки.

Життєдіяльність підприємства багато в чому залежить саме від того, якою мірою забезпечена фінансова віддача ресурсів та наскільки досягається рівень прибутковості в процесі здійснення витрат. Отже, економічно ефективним буде: $GP_n > GP_o$ та $NP_n > NP_o$.

- 5) порівнюючи рентабельність продаж

сільськогосподарської продукції P , виробленої за використанням нової та застарілої сільськогосподарської техніки P_n та P_o , при цьому економічно ефективним буде $P_n > P_o$;

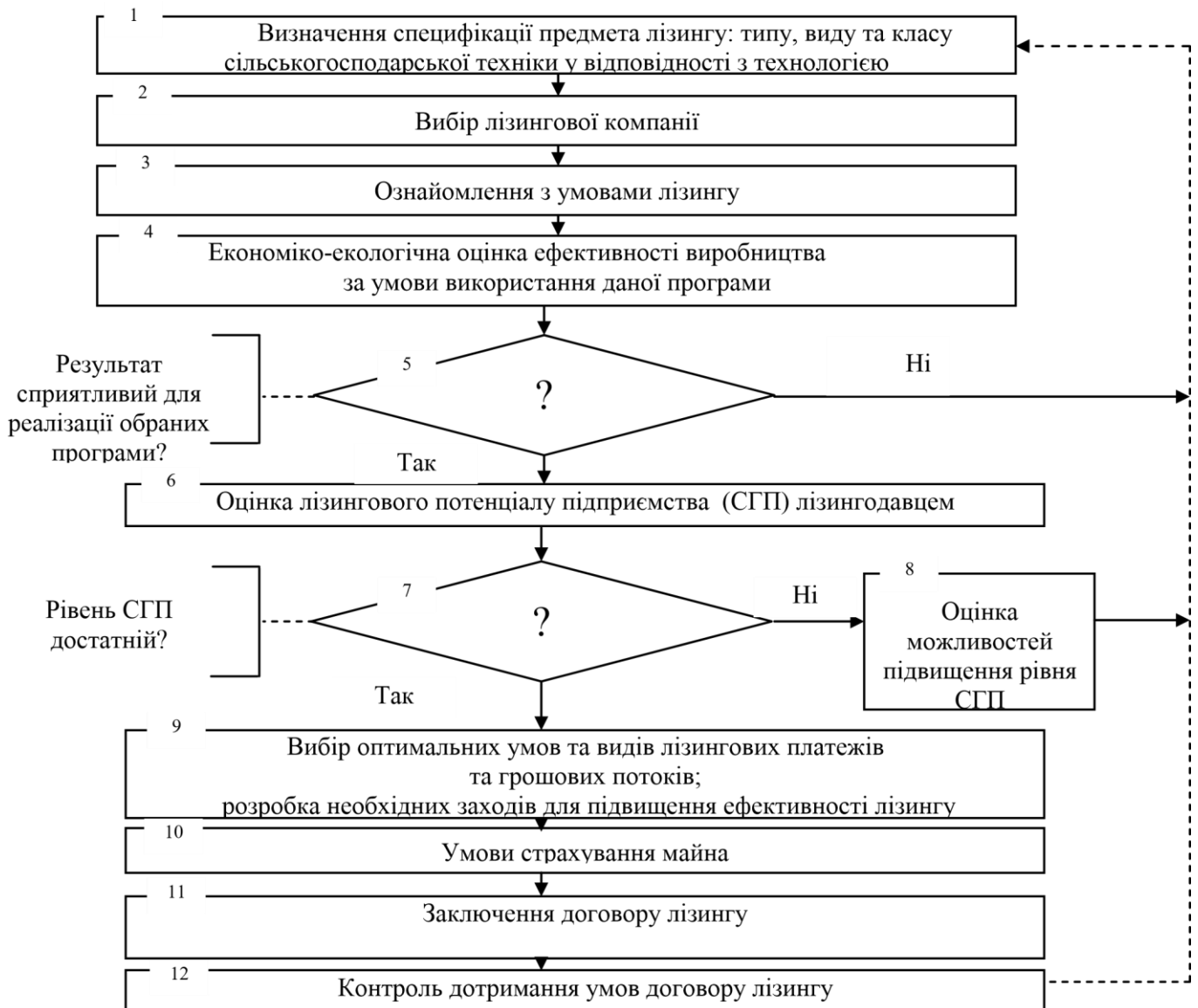

Рис. 4. Блок-схема алгоритму оцінки еколого-економічної ефективності лізингу

У випадку застосування 30-відсоткової компенсації вартості ефективність предмета лізингу визначається за формулою:

$$E_L = \frac{Q P_e - \Delta D}{0,7 * C_L}, \quad (3)$$

де C_L - повна вартість предмета лізингу,

Q_e - обсяг виробленої продукції з використанням предмета лізингу;

Z – прибуток від реалізації продукції;

E_L - економічна ефективність лізингу;

ΔD – величина, що характеризує ступінь екологічності даної техніки, тобто рівень збитку, нанесеного навколишньому середовищу (сума штрафів, внесків).

Це дозволяє ефективно управляти лізинговими відносинами сільськогосподарських підприємств. Механізм оцінки ефективності лізингу був апробований на лізингоодержувачах Сумської філії НАК «Украгролізинг».

Пересадько, Г.О. Інноваційний лізинг [Текст] / Г.О. Пересадько, С.М. Лукаш, О.В. Радченко // Проблеми і перспективи ринково-орієнтованого управління інноваційним розвитком : монографія / За ред. С.М. Ілляшенка. – Суми : ТД Папірус, – 2011. – С. 427-436.